

Геноцид румунських ромів у 1942–1944 рр.

Убивчі умови життя

Умови життя ромів, депортованих до Трансністриї, були бойкими. Місцеві органи влади практично не докладали зусиль для їхнього прийому та забезпечення. Найчастіше ромів розміщували в тимчасових помешканнях – бараках або землянках, у яких вони повинні були пережити зиму. Інших селили в колгоспних хлівах. Деякі знаходили притулок у будинках, українські жителі яких були виселені румунами.

Ромам не вистачало майже всього: осілим було дозволено брати з собою тільки те, що вони могли нести в руках. У кочових ромів у Трансністриї найчастіше відбирали їхні візки з усім майном. Тому до зими в них не залишалось належного одягу, а якщо навіть щось залишалось, то ім часто доводилося обмінювати його на хоч якісь продукти харчування. У тих, хто не жив поруч із лісом, не було дров для опалення житла. Депортованим видавали набагато менше продуктів харчування, ніж належало, якщо зовсім щось видавали. У деяких місцях становище було настільки відчайдушним, що навіть траплялися випадки канibalізму. Табори та гетто, як правило, не були обгороджені, однак залишати їх для пошуку їжі було надзвичайно небезпечно.

У малонаселених областях у ромів було мало шансів прогодуватися працею. Деяким, однак, це вдавалося: у колгоспі «Суха Балка» роми самостійно організовували виробництво гребенів, які вони потім продавали, інші роми працювали ковалями-мідниками. Однак часто в них залишалася лише одна можливість – щоб вижити, ім доводилося просити милостиню в таких же злідених жителів українських сіл.

Для ромів, обікрадених румунами й залишених напризоляще, депортация часто означала смерть. В 1942–1943 рр. у багатьох гетто та таборах спалахнула епідемія тифу. Хворим не надавалося жодної медичної допомоги. В одному лише окрузі Ландау (нині Широколанівка) смертність становила кілька сотень людей на добу. З 7500 ромів епідемію пережили лише від 1800 до 2400 осіб.

Становище ромів було різним залежно від регіону. В 1943 р. частина ромів інтенсивно та часто примусово залучалася до праці, зокрема, до виконання робіт для германської армії. Там вони хоча б одержували мінімальний заробіток або харчування. До осені 1943 р. близько 2 тис. ромів, які намагалися втекти із Трансністриї, було схоплено. Значну частину з них було переведено до табору праці у Голті (нині Первомайськ), де ім також довелося працювати для потреб армії. За повідомленням румунської жандармерії, там впродовж тижнів вони не одержували ніякої їжі.

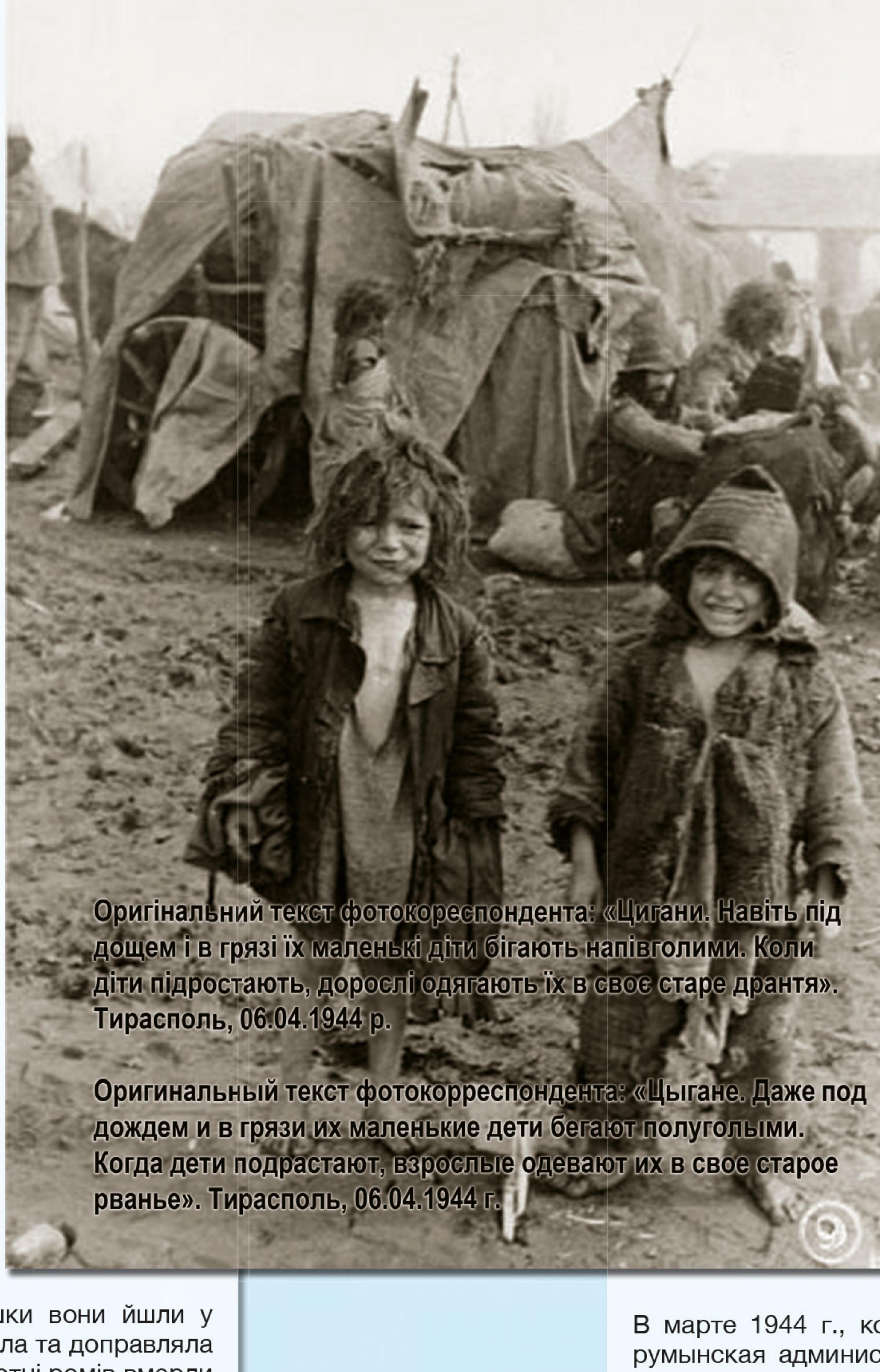
Після того, як у березні 1944 р. радянська армія знову ввійшла до Трансністриї, а румунська адміністрація втекла, більшості ромам довелося самостійно організовувати своє повернення на батьківщину. Пішки вони йшли у Бессарабію, де румунська влада їх знову заарештовувала та дотримувала до примусових робіт. По дорозі назад на батьківщину сотні ромів вмерли від голоду й холоду. Лише після скинення влади Антонеску в серпні 1944 р. ім було дозволено повернутися в Румунію.

Точних даних щодо кількості жертв серед ромів немає. Історики говорять про приблизну кількість у 11–12 тисяч загиблих. Однак румунські документальні джерела свідчать про те, що тільки у двох округах Трансністриї (Очаків та Березівка) до весни 1943 р. померло понад 10 тисяч ромів. Таким чином, загальна кількість загиблих, як і кількість депортованих, насправді може бути набагато вищою.

Геноцид румунських ромов в 1942–1944 гг.

Убийственные условия жизни

Жизненные условия депортированных в Транснистрии были убийственными. Власти практически не предпринимали усилий для подготовки приема и обеспечения депортированных. Ромы часто заселяли во временные бараки и землянки, в которых они должны были жить на всю зиму. Других заселяли в колхозные стойла. Некоторые находили кров в домах местных украинцев, которых румыны переселили. Ромам не хватало почти всего: оседлым было разрешено взять с собой только ручную кладь. У кочевых ромов в Транснистрии часто отбирали конные телеги со всем имуществом. Для зимы подходящей одежды не было, а если у кого и была, то обстоятельства вынуждали обменивать одежду на продукты питания. Тех, кого поселили вдалеке от леса, не имели дров и возможности обогреваться. Депортированным выдавали намного меньше продовольствия, если вообще выдавали. В некоторых местах обстановка была до такой степени безвыходной, что начались случаи каннибализма. Лагеря и гетто хотя и оставлялись часто не закрытыми, тем не менее покидать их для поиска еды было слишком опасно.

Оригінальний текст фотокореспондента: «Щигани. Навіть під дощем і в грязі їх маленькі діти бігають напівголими. Коли діти підростають, дорослі одягають їх в своє старе дрантя». Тирасполь, 06.04.1944 р.

Оригинальный текст фотокорреспондента: «Щигане. Даже под дождем и в грязи их маленькие дети бегают полуодетыми. Когда дети подрастают, взрослые одевают их в свое старое рванье». Тирасполь, 06.04.1944 г.

Фото: AP, № 153-2004-0203-91
Foto: AP, № 153-2004-0203-91

В малозаселенных местах у ромов было мало возможностей заработать на пропитание трудом. Но некоторым удавалось: например, в колхозе «Сухая Балка» романы производили расчески на продажу, другие обрабатывали медв. Однако часто оставалась только одна возможность выжить – просить милостыню у таких же бедных украинцев в селах.

Для обобранных румынами и заброшенных на произвол судьбы ромов депортации часто означала смерть. Зимой 1942–1943 гг. во многих лагерях и гетто вспыхнула эпидемия тифа. Только в районе Ландау (сегодня Широколанівка) численность умиравших за день составляла несколько сот людей. Этую эпидемию из 7500 ромов пережили лишь 1800–2400 человек.

Положение ромов разнилось от региона к региону. В 1943 г. часть ромов привлекалась к принудительному труду, в том числе для немецкого Вермахта. При этом они хотя бы получали минимальную оплату или еду. До осени 1943 г. были задержаны около 2 тысячи ромов, которые пытались бежать из Транснестрии. Большая часть из них попала в трудовой лагерь в Голте (сегодня Первомайск), где они тоже должны были работать для немецкой армии. По данным румунской жандармерии, они там неделями не получали еды.

В марте 1944 г., когда советская армия вступила в Транснестрию, а румунская администрация бежала, ромам приходилось собственными силами организовывать свое возвращение домой. Они шли пешком в сторону Бессарабии, где румунские власти опять задерживали их и использовали на принудительных работах. При возвращении через холод и голод сотни ромов погибли. Только после падения режима Антонеску в августе 1944 г. ромам было разрешено возвратиться назад в Румынию.

Точные данные о численности жертв депортации отсутствуют. Историки говорят о приблизительно 11–12 тысячах погибших. Однако из румунских источников известно, что лишь в двух районах Транснестрии (Очаков и Березовка) до февраля 1943 г. умерло более 10 тысяч ромов. Таким образом, общая численность умерших, как и численность депортированных, может быть значительно выше.

Роми напроти своїх наметів. Румунія. 1936-1940
Ромы на фоне своих палаток. Румыния. 1936-1940
Bundesarchiv 146-2001-16-20A

Румунські та німецькі політики під час відвідування виставки про Трансністрию. Бухарест, між 1941 р. та 1943 р. Зліва Марія Антонеску, дружина румунського диктатора, в центрі Георге Алексяну, губернатор Трансністриї (стратений в 1946 р.).

Румынские и немецкие политики во время посещения выставки о Транснестрии. Бухарест, между 1941 г. и 1943 г. Слева Мария Антонеску, жена румунского диктатора, в центре Георге Алексяну, губернатор Транснестрии (казнен в 1946 г.).

